

Bevezető a nemzetpolitikai előtanulmányokhoz.

Az új magyar külkapcsolati stratégia előmunkálatai

Az Antall-kormány hármasként prioritásra épülő külpolitikai stratégiája óta nem sikerült egységes szövegbe foglalni az azóta végbement változásokra és az új kihívásokra egyaránt választ kínáló új magyar külkapcsolati elképzeléseket, cselekvési tervet, stratégiai megfontolásokat. Az ilyen újragondolt stratégiaalkotás iránti igény különösen Magyarország uniós tagsága óta erősödött fel. Még sürgetőbbé válik a közép-európai kisállamok külpolitikai mozgásterének újragondolása, ha a biztonság- és energetikapolitikában lezajlott és az egész világpolitika erőviszonyait alapvetően átrendező drámai változások lehetséges következményeit is figyelembe vesszük. Nem feledkezhetünk meg a klímaváltozásokkal összefüggésben a környezetvédelmi és az egyre tömegesebbé váló vándormozgalmakkal összefüggő migrációpolitikai kihívásokról.

Az Európai Unió keleti bővítése Románia és Bulgária csatlakozásával, illetve Horvátország reménybeli tagságával Magyarország geopolitikai helyzete sok tekintetben szintén jelentős változásokon megy keresztül.

Az Unió jelenlegi intézményi, politikai állapota, társadalmi, szociális kohéziós ereje, jövője ugyancsak stratégiai jelentőségű kérdéseket vet fel. Hasonlóképpen azokhoz a nemzeti sorskérdésekhez, amelyek a következő egy-két évtizedben Magyarország és vele együtt a magukat származásuk, állampolgárságuk, anyanyelvük, kultúrájuk, identitásuk vagy pusztán érzelmi kötődéseik miatt a magyar nemzethez tartozó kisebbségi, diaszpóra közösségeket lehetőségeikben, boldogulásokban alapvetően meghatároznak majd. A külkapcsolati stratégia újragondolásának szükségessége nyilvánvaló, ha az egyre nyomasztóbbnak tűnő demográfiai, egészségügyi helyzetre gondolunk, vagy a Kárpát-medencén belüli regionális gazdasági, szociális különbségeknek a kedvezőtlen hatásait, az etnikai előítéletesség különböző formáinak – például a magyar- és cigányellenességnek, az antiszemitizmusnak – a magyar nemzeti közösségek együvé tartozását veszélyeztető következményeit mérleljük.

Göncz Kinga magyar külügyminiszter, a kormányfő kérésére 2006 végén konzultációs testület felállítását kezdeményezte, amelyet az új magyar

külkapcsolati stratégia szakértői előmunkálataival bízott meg. A külügyi vezetés kezdettől fogva három új mérlegelési és elemzési szempontot hangsúlyozott: a szűk értelemben vett külpolitikai elképzelés helyett az ország teljes külkapcsolati rendszerére kiterjesztett stratégiai anyag elkészítését szorgalmazta, amelynek előkészítő szakaszában különböző fórumokon keresztül a szakmai és a társadalmi nyilvánosságot is be kívánták vonni. A megrendelők szeme előtt olyan 12-15 évre szóló koncepció kialakítása lebegett, amelyben sikerül társadalmi és politikai konszenzust is elérni.

A külkapcsolati stratégiai munkálatok tervezésekor a következő szakpolitikai területek nevesítése történt meg : EU-politika; külgazdaság; energetika; kultúra; környezetvédelem; biztonság-, szomszédság- és nemzetpolitika. A munka során további megközelítések is előtérbe kerültek. Több szakmai vitában nagy hangsúllyal merült fel az aktív magyar migrációs politika hiánya illetve a hagyományos szomszédságpolitikát részben átíró regionális politikai megközelítés szükségessége.

Göncz Kinga miniszter asszony meggyőzően kommunikált, konszenzusorientált törekvése több szakmai műhelyt, köztük az MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézetét is meggyőzte arról, fontos és érdemi munkáról, nem pedig rövid távú párt- vagy kormányzati érdekek szolgálatáról van szó. Ezért Intézetünk a miniszteri felkérésre a CEU Nemzetközi EU-bővítési Központjával, az MTA Világgazdasági Kutató Intézetével, a Demokratikus Átalakulásért Intézettel, illetve a Magyar Külügyi Intézettel közösen csatlakozott a külkapcsolati stratégia előmunkálataihoz. A Külügyminisztérium a szakmai előkészítő munkálatokhoz a lehető legnagyobb nyilvánosságot biztosította az interneten keresztül : az egyik tájékoztató oldal a Külügyminisztérium hivatalos honlapján (http://www.kulugyminiszterium.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/kulkapcsolati_strategia/), a másik pedig a *Heti Világgazdaság* online kiadásánál (http://hvg.hu/kulugy/20070521_kulugyi_strategia.aspx) ma is elérhető. Ez utóbbi helyen nyilvános internetes vitafórum keretében heteken-hónapokon keresztül mód volt az egyes szakmai anyagok véleményezésére. A felkért tanácsstagok, illetve intézmények két fordulóban ugyancsak nyilvános szakmai vitákat szerveztek az elkészült előtanulmányokról. Befejezőként pedig nyilvános szakmai vitanapokra került sor a magyarországi egyetemeken. A nemzetpolitikai elemzéseket a Debreceni Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán vitattuk meg.

A testületbe a következő személyek kaptak felkérést: Balázs Péter (CEU), Baranyi Mária és Szombati Béla (Külügyminisztérium), Dunai Péter (a 2007 elején megalakult Magyar Külügyi Intézet igazgatójaként utólag

csatlakozott a testülethez), Gazdag Ferenc (MKI a Teleki László Intézet megszüntetését követően lemondott Granasztói György helyére került), Gyarmati István (Demokratikus Átalakulásért Intézet), Inotai András (MTA VKI), Szarka László (MTA ENKI), Tóth Péter (Stratégiai Védelmi Kutatóközpont), (Külügyminisztérium). A konzultációs testület a szakmai előtanulmányok elkészítését s azok összegzését, illetve ajánlások készítését vállalta. Számottevő testületi munka, rendszeres koordinációs tevékenység azonban nem alakult ki. A Minisztérium által megrendelt előtanulmányokat szakértői vitákon a konzultációs tanács tagjai külön-külön, az egyes területek kutatói nyilvánossága előtt zajlottak. A tanács nem választott vezetőt, nem volt működési szabályzata, közös elemzéseket, közös előterjesztéseket nem fogalmazott meg. A szakértői előmunkálatok legfontosabb felismeréseit, ajánlásait végül összesített vitaanyag formájában foglalták össze.

Intézetünk a magyar állam és a magyar kisebbségi, diaszpóra közösségek, illetve a magyarországi kisebbségek viszonyára koncentrálnak magyar nemzetpolitikai előmunkálatok elvégzését vállalta. Az előtanulmányokat négy tematikai keresztmetszetben készítettük el: a 21. század eleji magyar nemzetfogalommal kapcsolatos kérdések (Szarka László) mellett a kisebbségi autonómiák helyzetét, kialakításának, működtetésének tervezési szempontjait (Kántor Zoltán), valamint általában a kisebbségi kérdés nemzetközi, főként EU-kontextusának problémáit (Vizi Balázs) vizsgáltuk. Emellett két párhuzamos előtanulmány készült a kisebbségi magyar identitás megőrzésében, fejlesztésében nélkülözhetetlen oktatási (Mandel Kinga) és média (Papp Z. Attila) intézményi háttéréről. Az Intézetben elvégzett munka valamennyi érdemi szakasza nyomon követhető az intézeti honlapunkon (http://www.mtaki.hu/kulkapcsolati_strategia/) A Külügyminisztérium számára készült négy előtanulmányon kívül további szakmai elemzéseket kérünk magyarországi nem magyar nemzetiségű, illetve külföldi magyar elemzőktől. Ezenkívül a feszes időrend miatt egy rövid határidős ankétot is meghirdettünk. Az elkészült előtanulmányokat két fordulóban, külső és intézeti bírálók nyilvános szakmai viták keretében elemezték. A kritikák nyomán véglegesített előtanulmányokból összesített nemzetpolitikai anyag készült, amelynek jelentős részét a külföldi magyar kisebbségi és diaszpóra közösségekkel kapcsolatos identitás, etno- és támogatáspolitikai tartalmi, strukturális és intézményi megújításával kapcsolatos ajánlások tették ki.

A külkapcsolati koncepció nemzetpolitikai részének sorsára vonatkozó sajátosság, hogy a kormányzat 2007 januárja óta rendelkezik – a nyilvánosság számára eddig csupán informálisan elérhető – stratégiai igényű doku-

mentummal, amelyet a Miniszterelnökség keretében működő Nemzetpolitikai Ügyek Főosztályán dolgoztak ki. Véleményezték az előtanulmányokat összegző anyagunkat, amelyet a nagykövetek 2007. augusztusi szakmai konzultációján vitattak meg.

Az első és második Gyurcsány-kormány nemzetpolitikai törekvéseiben jelentős hangsúlyváltozások figyelhetők meg a korábbi magyar kormányokéhoz képest. Ezeknek a változásoknak egy jelentős részét Magyarország, valamint az ausztriai, szlovéniai, szlovákiai és erdélyi magyarság Unión belüli mozgástere indokolja, másik része azonban a Gyurcsány-kormányban a kettős állampolgársággal és a státustörvénnyel kapcsolatos álláspontjára vezethető vissza. Elemzéseink ezeknek a párt- és nemzetpolitikai különbségeknek az elemzésén túl a 21. század eleji közép-európai magyar nemzeti közösség kapcsolatrendszerében kínálkozó esélyekre hívták fel a figyelmet, különös tekintettel a regionalizációval kapcsolatos lehetőségekre.

A konzultációs tanács munkáját a szakmai összefoglaló elkészítésével befejezettnek tekintette. A Külügyminisztérium a Magyar Külügyi Intézettel együttműködve augusztus folyamán elkészítette a külügyminisztériumi belső előterjesztés első változatát, amelynek véleményezésére a konzultációs tanács tagjai szintén felkérését kaptak. Innentől kezdve a stratégiai munkálatok a kormányzati, parlamenti, pártközi politikai egyeztetési folyamatok részévé válnak. A mai magyarországi politikai közállapotok kevés esélyt adnak arra, hogy sikerül ötpárti konszenzussal elfogadni egy hosszú távú külkapcsolati stratégiai anyagot. Sajnos a magyar nemzetpolitikai kérdésekben is éles szembenállások alakultak ki, ami aligha teszi lehetővé, hogy a magyarországi parlamenti pártok rövid időn belül közös nevezőre jussanak a kisebbségi és diaszpóra közösségekkel kapcsolatos valamennyi alapkérdésben.

Itt kell köszönetet mondanunk a Külügyminisztérium vezetésének, hogy az Intézetünk által felkért szakértők politikai befolyásolás nélkül saját szakmai meggyőződésük szerint, a magyarországi, s nemzetközi szakmai nyilvánosság számára is nyomon követhető módon végezheték el munkájukat. A maguk részéről fontosnak tartották az előmunkálatok anyagainak publikálását is, amelyre most a Magyar Kisebbség szerkesztőségének kitüntető segítségével nyílik lehetőségünk.